

THE NEW YORK TIMES BESTSELLER

GERALDINE BROOKSOVÁ

„Strhující příběh...
plynulé, mistrovské vyprávění...“
MAGGIE SHIPSTEADOVÁ

KŮŇ

Předstihl všechny koně, kteří žili před ním, tak jako záře tropického slunce zastíní slabý a sotva znatelný třpyt nejvzdálenější hvězdy.

JOSEPH CAIRN SIMPSON, *Turf, Field and Farm*

Po něm byli jen další koně.

CHARLES E. TREVATHAN, *The American Thoroughbred*

THEO

Georgetown, Washington, D.C.

2019

Klamavě reduktivní formy uměleckého díla zakrývají hutnost významu vzniklého dvojitou existencí. Tyto glyfy a ideogramy nám signalizují rozcestí: svoboda a otroctví, bílá a černá, venkovské a městské.

Ne. Opravdu ne. Takhle by to nešlo. Dělal to dojem rigorózní práce. Mělo to být určeno běžným lidem.

Theo zmáčkl „delete“ a pozoroval, jak písmena běží pozpátku do zapomnění. Zbýl jen blikající kurzor, ťukající na obrazovce jako netrpělivý prst. Povzdechl si a vzhlédl od jeho naléhání. Oknem nad stolem si všiml, jak starší žena z omšeleho řadového domu naproti táhne směrem k obrubníku lavici na posilování. Při zaskřípání kovových nohou o chodník Clancy vztyčil hlavu, vyskočil a pak položil přední pracky na stůl vedle Theova laptopu. Jeho uši, velké jako satelitní talíře, sebou cukaly za tím zvukem. Oba, Theo a pes, společně sledovali, jak žena pošoupla lavici do vratké věže z věcí, které tam nashromáždila. Opřená o tu pyramidu byla ručně psaná cedule: ZDARMA.

Theo si říkal, proč se nerozhodla pro garážový výprodej. Za lavici na posilování by něco dostala. Možná i za tu pseudomamarockou podložku pod nohy. Když přinesla plnou náruč pánského oblečení, Theo si uvědomil, že věci na hromadě musely patřit

jejímu zesnulému manželovi. Možná se chtěla zbavit všech jeho stop.

Theo mohl jenom spekulovat, ve skutečnosti ji neznal. Byla sousedkou, která odpovídá jednoslabičně přes sevřené rty a nestojí o zdvořilostní fráze, natož o to, aby se jí někdo svěřoval s důvěrnostmi. A její manžel dal řečí těla jasně najevo, co si myslí o černochovi v sousedství. Když se Theo před několika měsíci přistěhoval do bytového komplexu postgraduálního studia Georgetownské univerzity, šel se představit svým novým sousedům. Reakcí mu byl většinou přátelský úsměv. Ale ten chlápek přes ulici se mu ani nepodíval do očí. Byl slyšet jen tehdy, když zvýšeným hlasem řval na svou ženu.

Je to týden, co v noci přijela sanitka. Jako většinu městských obyvatel Thea nikdy nevzbudila kvílící siréna odrážející se od budov, ale tahle se zajíkla a náhle bylo ticho. Theo se s trhnutím probudil a uviděl točící se světla, jež barvila zdi jeho bytu odstíny modré a červené. Vyskočil z postele, připraven pomoci, pokud by bylo třeba. Ale nakonec jen s Clancym stáli na chodníku a pozorovali, jak záchranáři vynesli pytel se zesnulým, pak zhasli a tiše zase odjeli.

V domě jeho babičky v Lagosu nastávala po úmrtí v sousedství horlivá činnost v kuchyni. Při návštěvě o školních prázdninách Theo často dostával za úkol odnést truchlícím kouřící podnosy plné jídla. Takže následující den uvařil dušené maso se zeleninou, napsal na kartičku vyjádření upřímné soustrasti a přešel přes ulici. Když nikdo neotevíral, nechal obojí na schodech. O hodinu později to našel před vlastním prahem se strohým vzkazem: *Děkuji, ale kuře nejím.* Theo pohlédl dolů na Clancyho a pokrčil rameny: „Myslel jsem, že kuře jí každý.“ Dali se do jídla sami. Bylo to výborné, dokonalá směs vůní grilovaných paprik a pomalu taženého vývaru domácí výroby. Ne že by se o to Clancy, jeho věrný pes, nějak staral. V souladu s praktičností své odolné rasy by australská kelpie snědla cokoli.

Při pomýšlení na zbytek hrnce s dušeným masem se Theovi začaly sbíhat sliny. Pohlédl na hodiny v dolním rohu laptopu. Čtyři odpoledne. Příliš brzy na to dát si padla, a tak pokračoval v psaní. Clancy se proplazil pod stolem a svalil se mu zase na nárt nohy.

Tyto strhující působivé obrazy představují jediná známá dochovaná díla umělce narozeného do v otroctví. Jsou lidové, a přesto výmluvné, stávají se znaky světa zmítajícího se v křeči. Umělec, který žil v době přežil občanskou válku a opustil uprchl před tyranii plantáží vstříc marginalizovanému životu ve městě, se zdá být nucen svědčit o své vlastní, paradoxně naléhavé, a přesto bohaté realitě.

Hrozné. Pořád to znělo spíš jako diplomová práce než článek do časopisu.

Prolétl obrázky na stole. Umělec sebejistě zobrazoval to, co mu bylo známé – natěsnaný, pulzující svět domáckého černošského života devatenáctého století. Ten text musel znít jednoduše a přímo jako ty obrazy.

Bill Traylor, narozen v otroctví, nám zanechal jen

Oči mu od obrazovky odlákal pohyb přes ulici. Sousedka odnaproti se snažila posunout přeplněné křeslo. Balancovalo po straně na nejvyšším schodu, jak se ho snažila udržet.

Potřebovala by pomoci. Provedl rychlou osobní inventuru. Kraťasy, ano. Tričko, také. Protože Theo pracoval v bytě bez klimatizace, trávil často celý den jen ve spodním prádle, bez pomýšlení na svůj *déshabillement*, dokud ho zpátky do reality nepřivedl tázavý pohled pracovníka FedExu.

Přešel na druhou stranu ulice zrovna v okamžiku, kdy gravitace vyhrála a vyrvala ženě ten kus nábytku z rukou. Vyskočil

na poslední schod a tělem křeslo zarazil. Jedinou ženinou reakcí bylo zamručení a rychlé zdvižení brady. Sehnula se a vzala křeslo zespodu. Theo ho zvedl za loketní opěrku a společně jako krab ho snesli k obrubníku.

Žena se narovnala, odhrnula si své jemné, slámově žluté vlasy a začala si třít pěstmi bedra. Zamávala paží směrem k naskládané věži. „Cokoli se vám líbí...“ Pak se otočila a vyšla po schodech nahoru.

Theo si nedovedl představit, že by se mu v téhle smutné hromadě vyhozených věcí mohlo něco líbit. Svůj byt si zařídil střídme: moderní stůl z poloviny dvacátého století a pohodlná pohovka získaná ve vetešnictví. Zbylý dostupný prostor většinou zaplňovaly knihy o umění, uložené na poličkách z nalezených prken a přepravek, které nastříkal matnou černou barvou.

Ale Theo, syn diplomatů, byl vychován v duchu toho, že špatné mravy jsou smrtelný hřích. Musel tedy alespoň předstírat zájem. Do krabice od piva byly nacpané nějaké brožované knihy. Vždycky ho zajímalo, co lidé čtou. Sáhl dovnitř, aby si přečetl názvy.

A pak zahlédl toho koně.

JESS

Centrum podpory Smithsonova institutu, Maryland

2019

Jess bylo sedm, když vykopala svého psa. Byl mrtvý rok. S matkou ho obřadně pohřbily pod kvetoucím červeným blahovičником na zadním dvorku a obě přitom plakaly.

Její matka znovu pocítila puzení k pláči, když si Jess vyžádala umělohmotné nádoby na exhumované kosti. Jessina matka byla tím typem rodiče, který by svému dítěti umožnil zapálit dům, pokud by ho to mohlo něco naučit o uhlíku a kyslíku. Pocítila ale náhlý nával úzkosti: nebylo vyhrabání milovaného psího mazlíčka ze země a macerování jeho těla znakem, že vaše dítě má psychopatické sklony?

Jess se matce snažila vysvětlit, že vykopala Mila, *protože* ho milovala, a proto musela vidět, jak vypadá jeho kostra. Byla podle jejího očekávání krásná: oblouk hrudního koše, klenutí očních důlků.

Jess milovala vnitřní architekturu živých bytostí. Ochranné objetí žeber, které drží křehké orgány v celoživotním sevření. Oční důlky: žádný řemeslník nevytvořil elegantnější schránku na drahocennou věc. Milovy oči měly barvu kouřového křemene. Když se Jess prstem dotkla prohlubní z obou stran jeho jemné lebky, znovu uviděla ty jeho oči: přátelský pohled prvního přítele připraveného k další hře.

Vyrostla v jedné z těch hustě osídlených ulic vedoucích na západ plných malých domků z oranžovo-červených cihel, které vznikly v době prvního rozmachu Sydney na počátku dvacátého století. Pokud by bydlela na venkově, mohla by tuhle svou fascinaci stavbou mrtvých živočichů uspokojovat na klokanech, vombatech nebo klokáncích wallaby přejetých na silnici. Ale v centru Sydney jí muselo stačit ke štěstí, pokud našla mrtvou myš, nebo snad nějakého ptáka, který vletěl do okna. Její nejlepší exemplář představoval kaloň zasažený elektrickým proudem. Nalezla ho ležet na pruhu trávy vedoucím pod elektrickým vedením. Týden ho preparovala: tenounké membrány křídel, které se rozvíraly jako složené měchy harmoniky. Kloubní kosti, připomínající lidské prsty, jen jemnější – nevyvinuté k tomu, aby uchopovaly a svíraly, ale aby vířily vzduch. Když skončila, pověsila vypreparovaného kaloně na stropní svítidlo ve svém pokoji. Tam, zbaven všeho, co by se mohlo rozložit, létal navěky nekonečnou nocí.

Časem se její pokoj stal minimuzeem přírodní historie, byl plný kostříček ještěrek, myší a ptáků, vystavených na podstavcích ze starých nalezených drátěných cívek nebo špulek bavlny a označených pečlivě napsanými latinskými štítky. To jí nijak nezískalo oblibu kmene dospívajících dívek, které navštěvovaly její střední školu. Většina jejích spolužaček považovala její posedlost rozkládající se odumřelou hmotou za hnusnou a odpornou. Stala se z ní samotářská dospívající, což možná vysvětlovalo, že při zveřejnění výsledků celostátní závěrečné veřejné zkoušky získala vysoké umístění ve třech předmětech. Vynikala i v bakalářském studiu a na stipendium se dostala do Washingtonu, aby tam získala magisterský titul v oboru zoologie.

Bylo to něco, co měli Australané v oblibě: rok nebo dva strávené v zahraničí, prohlédnout si zbytek světa. Během prvního semestru ji Smithsonian institut přijal jako stážistku. Když zjis-

tili, že ví, jak se čistí kosti, poslali ji do preparace do Přírodovědeckého muzea. Ukázalo se, že díky práci na malých živočišných družích získala nesmírnou zručnost. Kostra modré velryby mohla udělat dojem na veřejnost, ale Jess se svými kolegy věděli, že preparace modrého střízlíka byla daleko náročnější.

Milovala termín „preparovat“, protože byl tak výstižný: dobrý preparát umožňoval, aby daný druh vyprávěl svůj vlastní příběh, pověděl, jaké to bylo, když dýchal a běhal, střemhlav se potápěl nebo se vznášel ve vzduchu. Někdy si přála žít ve viktoriánské době, kdy se řemeslníci vzájemně předháněli o to, kdo nejlépe zachytí pohyb – vzpínající se kůň vyžadoval dokonale rovnovážnou výztuž, osel otočený, aby se poškrabal na boku, požadoval od sochaře smysl pro zakřivení. Mezi bohatými muži tehdejší doby se vytváření takovýchto preparátů stalo módou, a proto věnovali mnoho času zhotovení exemplářů zasvěcených kráse a zručnosti.

Současná muzea pro něco takového měla jen málo místa. Preparace kostí kvůli přidělování kovu a odstraňování tkáně ničila informace, proto se tato procedura používala jen u malého množství koster. Většina kostí byla připravena, očíslována a pak byly uloženy do zásuvek pro srovnávací měření nebo odběr vzorků DNA.

Jess při téhle práci nepociťovala ani tak nostalgii po řemeslné práci minulých dob jako spíše fascinaci vědou. Každý fragment vyprávěl příběh. Jejím úkolem bylo pomáhat vědcům extrahovat důkazy z každého zkamenělého kousku. Jednotlivé vzorky se do muzea mohly dostat naprostou náhodou, nebo mohly být výsledkem několikátýdenního náročného vědeckého úsilí. Amatérský nadšenec například našel holenní kost mamuta, kterou odkrylo bičování zimní bouře. Paleontolog po týdnech náročného prosévání půdy objevil nepatrný hraboší zub. Jess vytiskla štítky na laserové tiskárně a přidala také označení GPS souřadnic místa, kde byl exemplář nalezen. Kurátoři v minulos-

ti zanechávali osobnější stopu – kartičky ručně psané modrým inkoustem sépiového odstínu.

Preparačníci v devatenáctém století vykonávali své řemeslo bez znalosti DNA a veškerých životných dat, jež jednou poskytnou. Jess vzrušovalo pomýšlení na to, že když zavře zásuvku s nově uloženým exemplářem, za padesát nebo sto let ji možná otevře vědec hledající odpovědi na otázky, které ona ještě neuměla položit, za použití analytických nástrojů, jež si ani nedokázala představit.

Neměla v úmyslu v Americe zůstat. Ale kariéra, stejně jako autonehody, bývá výsledkem náhody. Po promoci jí institut nabídl čtyřměsíční smlouvu, aby se vydala do Francouzské Guyany sbírat vzorky v deštném pralese. Jen málo dívek ze západosydneyské Burwood Road mělo příležitost dostat se do Francouzské Guyany a prohánět se po pralese s exempláři škorpiona připevněnými na kapotě džípu jako sušící se prádlo. Následovala další nabídka: Keňa, porovnat současné živočišné druhy u hory Kilimandžáro s těmi nashromážděnými expedicí Teddyho Roosevelta před sto lety.

Po skončení poslední cesty si Jess sbalila svých pár věcí, připravena vrátit se domů, aby pokračovala v tom, co stále považovala za svůj skutečný život, když jí Smithsonian institut nabídl stálé místo – vést jejich osteopreparační laboratoř obratlovců v Centru podpory v Marylandu. Bylo to zbrusu nové zařízení a volné pracovní místo bylo nečekané. Vedoucího, kterému laboratoř vděčila za svůj vznik, vyřadila z provozu náhle se objevivší alergická reakce na hmyzí trus, měkký, prašný exkrement kožojedovitých brouků. Tito brouci pomáhali při upřednostňovaném způsobu čištění kostí, takže neschopnost s nimi pracovat, aniž by se člověk osypal, znamenala nutnost změny zaměstnání.

Smithsonovu institutu se přezdívalo „půda Ameriky“. Podpora byla pak půdou půdy: rozsáhlých dvacet kilometrů úložných prostor, kde se skladovaly neocenitelné vědecké a umělec-

ké sbírky. Jess myslela, že na periferii, daleko od veřejné tváře muzea, by pracovat nechtěla. Ale když procházela rozlehlou spojovací chodbou známou jako „ulice“, klikatě propojující kovem opláštěnou klimatizovanou budovu, kde se prováděla všechna možná věda, věděla, že se dostala do epicentra své profese.

Po úvodním pohovoru se v doprovodu ředitele procházela po zeleném kampusu lemovaném skleníky botanické fakulty. Ředitel ukázal na nově postavený skladovací modul, který se bez oken tyčil nad skleníky: „Zrovna jsme ho otevřeli, je tam uložena ‚mokrá sbírka‘,“ poznamenal. „Po jedenáctém září jsme si uvědomili, že není rozumné skladovat pětadvacet milionů biologických vzorků v hořlavých tekutinách natěsnaných ve sklepním prostoru pár bloků od Kapitolu. Takže jsou teď tady.“

Laboratoř osteopreparace byla umístěna o něco dále ve vlastní budově zastrčené v rohu kampusu, který byl nejbližší dálnice. „Pokud se k vám dostane například tělo slona ze Státní zoologické zahrady, bude nevyhnutelně zavánět,“ vysvětloval ředitel, „proto jsme vaši laboratoř umístili tak daleko od ostatních, jak jen bylo možné.“

Vaši laboratoř. Jess se nikdy nepovažovala za ambiciózního člověka, ale pocítila silnou touhu po té zodpovědnosti. Laboratoř uvnitř jen svítila: preparační místnost s hydraulickým stolem, dvoutunový zvedák, dvojité dveře dostatečně velké na to, aby jimi prošlo velrybí tělo, a zeď plná pilek a nožů hodná hororu. Bylo to největší zařízení svého druhu na světě, na hony vzdálené od provizorně vytvořené laboratoře v prádelně na Burwood Road.

Milovala tuhle práci. Každý den přinášel něco nového v nikdy neustávajícím proudu vzorků. Poslední přírůstek: sbírka zpěvných ptáků z Kandaháru. Ptáci sem měli drsnou cestu, většina peří a masa byla již odstraněna. Jessina asistentka Maisy se skláněla nad krabicí plnou malých uzlíků, pečlivě svázaných, aby se žádná z drobných kostí neztratila.

VELKÝ ROMÁN O VÁŠNI, NESVOBODĚ A STOPÁCH MINULOSTI, KTERÉ NESMAZAL ČAS

„Svědectví o inteligenci a přímo lidskosti zvířat,
ostrá kritika rasismu a týrání a hluboké pohroužení do způsobu,
jakým zaznamenáváme, pamatujeme si a přetváříme minulost...
Každý, kdo má vztah ke koním, každý, kdo vroucně
miluje zvířata, najde v tomto románu roh hojnosti.“

THE BOSTON GLOBE

„Román, který vás chytí za srdce, vypráví příběh slavného
předválečného šampiona, plnokrevníka jménem Lexington,
a jeho talentovaného zotročeného trenéra. Děj se odvíjí ve dvou
rovinách, jedné historické a druhé současné, aby poukázal na to,
jak hluboko je rasismus zakořeněn v americké společnosti.“

THE CHRISTIAN SCIENCE MONITOR

„Hodnotný román o dostizích a rasismu...
Kůň nám s citlivou precizností nabízí pohled do proudu dějin.
V knize se australsko-americká autorka vrací na půdu,
která jí roku 2005 vynesla Pulitzerovu cenu za román *March* –
příběh o otci z *Malých žen*, kterého válka odtrhla od rodiny.
Stejnou vypravěčskou zručnost a talent pro zachycení
detailů najdeme i v její knize o dostihové kariéře mimořádně
talentovaného koně v předválečných časech.“

THE GUARDIAN

ISBN 978-80-222-1707-1

9 788022 217071 >

Vydavatelstvo TATRAN
BELETRIE/Historický román
www.nakladatelstvitatran.cz

